

หัวใจของการเยียวยา “ชีวิต”

การจัดการให้เกิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมและการดูแลแบบผสมผสาน
(Holistic and Comprehensive care) โรงพยาบาลนครบุรี จังหวัดนครราชสีมา

หัวใจของการดูแลสุขภาพของคนไข้ หรือการเยียวยา “ชีวิต” จะต้องพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณเพราะทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนไข้มีสุขภาพดี มีความสุข มีชีวิตที่สมดุล และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งการดูแลคนไข้ในรูปแบบนี้เรียกว่าการดูแลแบบองค์รวม (holistic) ที่ต้องอาศัยทั้งการเกาะติด การให้เวลา และการพยายามทำความเข้าใจคนไข้และครอบครัวรวมทั้งบริบทรอบตัวของคนไข้อย่างลึกซึ้ง เพื่อเข้าถึงเหตุปัจจัยอันนำมาซึ่งความเจ็บป่วยทางกายและทางใจ นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการดูแลแบบผสมผสาน (comprehensive care) ซึ่งก็คือ ดูแลทุกด้านครบทั้งส่งเสริม ป้องกัน รักษาและฟื้นฟู เพราะถ้าหากขาดซึ่งองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง การดูแลสุขภาพก็จะไม่สมบูรณ์

โรงพยาบาลนครบุรี จังหวัดนครราชสีมา คืออีกหนึ่งรูปธรรมการดูแลคนไข้ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดการดูแลแบบองค์รวมและการดูแลแบบผสมผสานเพื่อทำให้คนไข้มีสุขภาพที่ดีกว่าที่เป็นโดยเน้นเรื่องการรับฟังและทำความเข้าใจบริบทของคนไข้อย่างลึกซึ้ง

คุณหมอฟน “สภาวะเดือน นำแสงกุล” ได้เปิดเผยแนวทางการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมและการดูแลแบบผสมผสาน ว่าโรงพยาบาลนครบุรีได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการดูแลคนไข้ทั้งรายบุคคล และกลุ่มโรค โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของเจ้าหน้าที่จากที่เคยรักษาเพียงแค่โรค ไปสู่การรักษาที่ลงรายละเอียดทั้งชีวิตของคนไข้ โดยใช้วิธีการเยี่ยมบ้าน การดูแลสุขภาพแวดล้อมและบริบทของคนไข้ทั้งครอบครัวและสังคม การรับฟังเรื่องราวสุข-ทุกข์ทั้งทางกายและทางใจของคนไข้และครอบครัว

ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือเครื่องมือสำคัญในการ**ทำความเข้าใจคนไข้**อย่างลึกซึ้ง จนทำให้เกิดการเปิดมุมมองใหม่ที่ไม่ใช่เพียงแค่การรักษาอาการของโรคให้หาย แต่เป็นการ **“ลดทุกข์และเพิ่มสุข”** ให้กับคนไข้เพื่อเยียวยาทั้งชีวิตของเขาให้ดีขึ้น แต่กว่าที่จะทำความเข้าใจคนไข้ได้อย่างลึกซึ้งเจ้าหน้าที่ก็ต้อง**เกาะติดและมีเวลา**ให้กับคนไข้มากพอที่จะ**รับรู้และเข้าใจบริบททั้งหมดในชีวิตของคนไข้** นอกจากนี้ยังต้องมีการ**ทำงานเป็นทีม** โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้เกิดการรักษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

“การสร้างสัมพันธภาพ” ก็เป็นอีกหนึ่งหัวใจสำคัญที่จะทำให้คนไข้ยอมเปิดเผยรายละเอียดชีวิตและเปิดใจให้เจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลรักษาทั้งแบบองค์รวมและแบบผสมผสานอย่างแท้จริง เพราะการเยียวยาความเจ็บป่วยและความทุกข์ทางใจที่เกิดขึ้นในชีวิต ตัวคนไข้เองต้องยอมรับในโรคและมีความศรัทธาต่อผู้ให้รักษามากพอที่จะเกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชีวิตของตนเอง เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีขึ้น ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อคนไข้และครอบครัว การเข้าไปจัดการดูแลสุขภาพอย่างใกล้ชิดด้วยวิธีเฉพาะที่เหมาะสมกับคนไข้ก็จะเป็นเรื่องที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการทำงานสุขภาพจะไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่มอและเจ้าหน้าที่ในหน่วยบริการสาธารณสุขเท่านั้น เพราะการดูแลแบบองค์รวมและการดูแลแบบผสมผสานในบางบริบทอาจต้องการความช่วยเหลือจาก**ภาคีเครือข่ายนอกวงการสาธารณสุข**ด้วย ซึ่งเครือข่ายในที่นี้คุณหมอฝนหมายถึง**“พระสงฆ์”** ที่เข้ามาช่วยเสริมเรื่องการสร้างความแข็งแรงให้กับสุขภาพทางใจของคนไข้และญาติในวันที่ความทุกข์ถามเข้ามาหาพวกเขาอย่างหนักหนาสาหัส

โรงพยาบาลครบุรี จะมีพระสงฆ์เป็นภาคีเครือข่ายมาช่วยโปรดคนไข้และญาติโยมในโรงพยาบาล โดยจะเข้ามารับบิณฑบาตในช่วงเช้าเพื่อเปิดโอกาสให้คนไข้ได้สร้างกุศลเสริมสร้างความสุขทางใจให้กับคนไข้ส่วนช่วงบ่ายพระสงฆ์จะเข้ามาพูดคุย เพื่อรับฟังความทุกข์ให้กำลังใจ และในช่วงเย็นพระสงฆ์จะทำการนำสวดมนต์เย็นในโรงพยาบาลเพื่อช่วยให้ญาติคนไข้มีจิตใจที่สงบมากขึ้น เป็นการเยียวยาใจในแบบฉบับของชาวพุทธ

ในส่วนของการดูแลกลุ่มโรค ทั้งโรคเบาหวาน มะเร็ง Palliative โรคหลอดเลือดสมอง และการดูแลผู้ป่วยติดบ้าน/ ติดเตียงโรงพยาบาลครบุรีจะมีการพัฒนาที่อย่างต่อเนื่องทั้งทีมเจ้าหน้าที่และทีมจิตอาสา โดยเฉพาะทีมจิตอาสาคุณหมอฟนจะให้พวกเขาได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงภายใต้ขอบเขตที่พวกเขาสามารถปฏิบัติได้ เช่นการเจาะเลือดดูค่าน้ำตาลและการวัดความดัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการดูแลซึ่งกันและกัน และเพื่อช่วยลดความยากลำบากของคนไข้และญาติในการเดินทางมารับบริการ ณ หน่วยบริการสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีการดูแลแบบผสมผสานด้วยการบำบัดทางเลือก เช่น การเล่นโยคะ การนั่งสมาธิ เจริญสติ การสวดมนต์ การนวดประคบร้อน การใช้ยาสมุนไพร และการนำทางผู้ป่วยเพื่อให้สามารถเผชิญหน้ากับความตายได้อย่างสงบ ซึ่งการบำบัดด้วยวิธีเหล่านี้จะเป็นการบำบัดที่ควบคู่กับการรักษาด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลที่ครบทั้งทางกายและทางใจ

ที่สำคัญคือ เมื่อคนไข้ทุกข์น้อยลง ผู้ให้บริการก็จะมีความสุขเพิ่มมากขึ้น และนี่คือผลสำเร็จที่แม้จะวัดค่าไม่ได้แต่ก็มีคุณค่าทางใจที่มหาศาล.

งานพัฒนาการเด็กแบบองค์รวมและผสมผสาน โรงพยาบาลเด็บบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัญหาสุขภาพของประชากรในประเทศไม่ได้มีเพียงแต่ปัญหาของผู้สูงอายุหรือวัยทำงาน แต่ปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือเรื่อง พัฒนาการเด็ก ซึ่งเด็กที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ เช่น ชนอญไม่นิ่ง ไม่มีสมาธิ ไม่รับฟังคำสั่ง ก้าวร้าว พุดซ้า พฤติกรรมเหล่านี้จะส่งผลต่อการเรียนรู้ หากปล่อยไว้โดยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องทันเวลาที่เด็ก ๆ เหล่านี้ก็จะ อยู่ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก

ปัจจุบันจะพบเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการช้าจำนวนมากขึ้น ทั้งสาเหตุที่เกิดจากกรรมพันธุ์และสภาพแวดล้อม ซึ่งสาเหตุจากสภาพแวดล้อมมีความน่าเป็นห่วงอย่างมาก เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทิ้งลูกไว้ให้ตายาย หรือญาติ ทำให้เด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือเอาใจใส่เกินไป คือ ถูกตามใจ หรือเลี้ยงด้วยเทคโนโลยี ทีวี โทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้ก็จะส่งผลให้เด็กสมาธิสั้นปัญหาพัฒนาการช้า ยิ่งรู้เร็วก็กิ่งแก้ไขได้เร็ว โดยเฉพาะเด็กแรกเกิดไปถึง 5 ขวบปีแรกที่เป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการกระตุ้นและเสริมพัฒนาการรวมทั้งการเรียนรู้และเจริญเติบโตในทุกด้าน

อําเภอบางนางบวชจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นหนึ่งพื้นที่ที่การทำงานพัฒนาการเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงปฐมวัย ที่มีผลงานรูปธรรมชัดเจน โดยทำงานร่วมกันกับเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง และ บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นครูปฐมวัย, ผู้ดูแลเด็ก, ครูพี่เลี้ยง, พยาบาล, เจ้าหน้าที่บุคลากรสาธารณสุข

นภาพร ทองสุวรรณ อายุ 47 ปี พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ นอกจากเธอจะมีบทบาทอย่างมากในการทำงานด้านพัฒนาการเด็กที่เด็บบางนางบวช เธอยังเข้าใจการเป็นแม่ของลูกที่มีพัฒนาการช้าเป็นอย่างดี ลูกสาวคนโตของเธอมีอาการดาวน์ซินโดรม ทำให้เธอประสบปัญหาในการเดินทางจากจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อพาลูกสาวมากระตุ้นพัฒนาการที่กรุงเทพฯ เพราะ 15 ปีที่แล้วการกระตุ้นพัฒนาการเด็กมีเพียงในโรงพยาบาลใหญ่เท่านั้น จนเมื่อปี 2554 เธอตัดสินใจเข้ามาทำงานในโครงการสายใยรัก เพราะเข้าใจพ่อแม่ที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับเธอและอยากให้ที่อําเภอบางนางบวช เกิดศูนย์กระตุ้นพัฒนาการเด็กที่มีคุณภาพในโรงพยาบาลชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตของเด็กทุกคนในอําเภอ

โดยเริ่มทำงานตั้งแต่ปี 2554 -2555 ด้วยการสร้างเครือข่ายประเมินพัฒนาการเด็ก เพื่อค้นหาเด็กในชุมชนที่มีพัฒนาการล่าช้าให้ได้มากที่สุด สิ่งที่ทำควบคู่กันไปก็คือพัฒนาบุคลากร รพ.สต. ครูพี่เลี้ยง ศูนย์เด็กเล็ก จนเกิดนวัตกรรมและจิตอาสา ที่เข้ามาช่วยประเมินพัฒนาการเด็ก เน้นการลงชุมชนรวบรวมความคิด ปัญหา และนำไปสู่ระบบส่งต่อเด็ก ต่อมาในปี 2556 มีการขยายผลต่อด้วยการจัดเวทียอนาแม่

และเด็ก มีการดึงเอาเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก และแม่วัยใส เข้ามา ทำให้รู้ได้รู้ว่าปัญหา ในชุมชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นก็ยังสามารถดึงได้ว่ามีใครจะมาเข้ามาทำงานมากยิ่งขึ้น

ในระยะแรกของการทำงานมักพบปัญหาได้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงทั้งจากที่พ่อแม่ให้คำตอบที่เป็นจริง อาจเกิดจากยังไม่เห็นปัญหา และรักลูกจากไม่ยอมรับความผิดปกติของลูก อีกหนึ่งปัญหาคือ เจ้าหน้าที่ ประเมิน และคัดกรองประเมินไม่ตรงมาตรฐานหรือตรงตามแบบประเมิน ทำให้ในปี 2557 จึงมุ่งเน้นในการอบรมประเมินพัฒนาการอนามัย เป็นการฟื้นฟู ปรับองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. เจ้าหน้าที่ศูนย์ให้มีการทำงานแบบเดียวกันกับโรงพยาบาลอำเภอ และมีการติดตามการประเมินอย่างต่อเนื่อง ทั้งมีการลงไปดูในพื้นที่ การจัดประชุมเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา สร้างให้เกิดเครือข่ายระหว่าง คนทำงาน ไม่ว่าจะเป็นทีมพยาบาล และเจ้าหน้าที่รพ.สต. รวมทั้งอสม. ที่สามารถสื่อสารและปรึกษา ปัญหาได้ทันท่วงที ทำให้เกิดการประเมินรวดเร็วการคัดกรองแม่นยำและส่งต่อเด็กพัฒนาการล่าช้าเข้าสู่ ระบบบริการ

งานพัฒนาการเด็ก มี 3 ด้าน คือ ประเมิน ประเมินให้รวดเร็ว , คัดกรอง เพื่อให้เกิดการส่งต่อ และ กระตุ้น “การกระตุ้นพัฒนาการ ที่ส่วนใหญ่จะมีที่โรงพยาบาลใหญ่ ๆ แต่ในชนบท ในโรงพยาบาลเล็ก ๆ ไม่มี ตัวเองต้องพาลูกมาทำใน กทม. ซึ่งเป็นภาระหนัก” สำหรับชาวบ้านที่อยู่ในชนบท ปี 2559 เป็นปีแรกที่ สามารถเปิด คลินิกกระตุ้นพัฒนาการ ในโรงพยาบาลชุมชน เพื่อลดภาระการดูแลของพ่อแม่ผู้ปกครองลง ได้ ทั้งยังเป็นพื้นที่ให้การเรียนรู้ต่อเนื่องของภาคีร่วมดูแลเด็กได้ครบวงจรด้วย

แม้วันนี้จะผ่านการทำงานมาแล้ว 5 ปี แต่ณภาพยังมองว่า งานยังคืบหน้าไปไม่มากเพราะงาน ดูแลเด็กไม่มีคำว่าอยู่ตัว จะต้องมีการปรับวิธีการใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา

“การดูแลเด็กไม่มีคำว่าอยู่ตัวหรือจบการดูแล แต่ต้องมีการปรับกันตลอดเพื่อให้เขาดูแลตัวเองได้ อยู่ในสังคมได้ ซึ่งต้องใช้จิตวิทยาพอสมควร พยายามทุกคนทำงานพัฒนาการเด็กได้ แต่ต้องอาศัยความ เข้าใจ เข้าใจในปัญหา ที่เลือกลงมาทำงานนี้และอยากผลักดันไปให้สำเร็จเพราะเรามีประสบการณ์ตรง พ่อ แม่อยู่กับลูกไปไม่ได้ตลอดเพราะอย่างนั้นเราต้องเลี้ยงเขาให้เขาดูแลตัวเองได้อยู่ร่วมกับสังคมได้ งานที่ เราทำเราไม่ได้ช่วยแค่เด็กแต่เราช่วยพ่อแม่ด้วย เพราะพ่อแม่ส่วนใหญ่ที่เราประเมินมาลูกเขามีพัฒนาการ ล่าช้า จะปฏิเสธเป็นอันดับแรก ถ้าเด็กที่ไม่ได้มีพัฒนาการล่าช้าจากสาเหตุพันธุกรรม และเกิดจาก สภาพแวดล้อมจะค่อนข้างยอมรับยากส่วนใหญ่จะปล่อยให้เกิดปัญหาพฤติกรรมเยอะๆก่อนค่อยกลับมา หาเรา งานพยาบาลจะดูติดตามพฤติกรรมเด็กตั้งแต่เกิด พอพ้นวัยไปก็จะเป็นภาระของครู ของโรงเรียน ซึ่ง

ที่เดิมบางนางบัวช ก็มีการลงไปทำงานกับโรงเรียน ครูและเจ้าหน้าที่ศูนย์เด็กเล็กด้วยเช่นกัน งานที่เราทำ อาจจะไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมหรือเป็นความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมที่ชัดเจน”

“จากประสบการณ์ส่วนตัวมองว่า งานด้านประเมิน ทำได้ 100 % เพราะทำงานตามเครื่องมือ อย่างเต็มที่ ส่วนงานในระบบส่งต่อยังทำได้เพียง 10 % ซึ่งน้อยมาก อาจเพราะคนทำงานยังไม่เห็น ความสำคัญของงานด้านพัฒนาการและบุคลากรแต่ละคนก็มีภาระงานที่หนักอยู่แล้ว ส่วนการกระตุ้นเพื่อ ปรับพฤติกรรม เราทำได้เพียง 2 % เท่านั้น เพราะมีพ่อแม่ไม่ถึง 50 % ที่พาลูกเข้ามาปรับพฤติกรรม”

แม้ว่าจะมีความท้าทายในเรื่องความครอบคลุมการดูแลเด็กได้ทั้งหมด แต่ระบบงานทั้งในคลินิก และเครือข่ายการทำงานที่ตระหนักในปัญหาและความต้องการของเด็ก ครอบครัวและชุมชนได้ถูกเตรียม ความพร้อมและมีประสบการณ์ที่สั่งสมมาต่อเนื่องเป็นอย่างดี ทำให้ทีมงานในระบบบริการและครอบครัว ชุมชนมีบทบาทการทำงานที่เข้มข้นมากขึ้นซึ่งเป็นทั้งกลไกและความหวังต่อการดำเนินงานเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของเด็กในพื้นที่

งานพัฒนาการเด็กเป็นกรณีหนึ่งที่สะท้อนความคิด ความเข้าใจและบทบาทของเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขต่อประเด็นงานบริการปฐมภูมิที่มุ่งเน้นการดูแลแบบเป็นองค์รวมและผสมผสานการดูแลได้ อย่างต่อเนื่อง งานพัฒนาการเด็กไม่ได้แก้ไขเฉพาะพฤติกรรมได้โดยตรง แต่ต้องเข้าใจชีวิตและ สภาพแวดล้อมของเด็กและคนที่เกี่ยวข้อง ต้องเข้าใจบริบทของพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู สภาพเศรษฐกิจและสังคม ของครอบครัวนั้นๆ เพื่อประเมินการให้คำแนะนำ เข้าถึง สร้างการยอมรับ เชื่อใจ เข้าใจปัญหา ร่วมกันดูแล และออกแบบงานทั้งระบบ เพื่อให้เกิดส่งต่อเด็กที่มีปัญหาเข้าระบบได้อย่างเหมาะสม และ เข้าสู่ กระบวนการกระตุ้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เด็กก็จะสามารถกลับมาพัฒนาการที่สมวัยได้ ซึ่งจะ ส่งผลดีต่อเด็ก ต่อครอบครัว และต่อสังคมได้ทั้งระยะสั้นและระยะยาว.